

Eligiusz Małolepszy, Teresa Drozdek-Małolepsza, Daniel Bakota
AKADEMIA IM. JANA DŁUGOSZA W CZĘSTOCHOWIE

PIŁKA NOŻNA W WOJEWÓDZTWIE WOŁYŃSKIM W LATACH 1921–1939. ZARYS DZIEJÓW

Cel badań. Celem badań było przedstawienie rozwoju gry w piłkę nożną w województwie wołyńskim w latach 1921–1939, która była jednym z najpopularniejszych sportów na tym terenie. Uprawiano ją w polskich klubach i towarzystwach sportowych, ale popularna była również wśród sportowców mniejszości narodowych, głównie ukraińskiej i żydowskiej. **Materiał i metody.** Materiał źródłowy stanowiły źródła archiwalne, źródła drukowane, źródła prasowe oraz literatura odnosząca się do dziejów sportu, ze szczególnym uwzględnieniem okresu międzywojennego. Zastosowano metodę analizy źródeł historycznych drogą indukcji, dedukcji, syntezy oraz metodę porównawczą. **Wyniki.** W pracy ukazano kształtowanie sportu piłki nożnej na Wołyniu w latach 20. i 30. XX w. Przedstawiono uwarunkowania rozwoju piłki nożnej, wśród których ważną rolę odgrywały struktury organizacyjne tego sportu. Na Wołyniu tworzone kluby i towarzystwa sportowe, prowadzące sekcję piłki nożnej. Istotnym czynnikiem propagowania i popularyzowania piłki nożnej był system współzawodnictwa, obejmujący głównie rozgrywki ligowe. **Wnioski.** Na Wołyniu rozwój piłki nożnej nastąpił w latach 1921–1939. Piłkarstwo wołyńskie przeszło szereg pozytywnych przeobrażeń, m.in. w zakresie struktur organizacyjnych, współzawodnictwa sportowego, kształcenia kadry instruktorskiej i kadry sędziowskiej. Czynniki te miały pozytywne wpływ na kształtowanie rozwoju tej dyscypliny sportu. Mimo to wyniki uzyskiwane przez sportowców z Wołynia nie osiągnęły poziomu ogólnopolskiego.

Słowa kluczowe: Polska, sport, mniejszości narodowe

WPROWADZENIE

Województwo wołyńskie zostało utworzone 19 lutego 1921 r. Według stanu na dzień 1 kwietnia 1939 r. obejmowało obszar 35 754 km² oraz liczyło 2 085 600 mieszkańców (stan na dzień 9 grudnia 1931 r.). Ludność narodowości polskiej stanowiła 16,6% (346 600), ukraińskiej – 68,4% (1 426 900), żydowskiej – 9,9% (205 500), niemieckiej – 2,3% (46 900), czeskiej – 1,5% (31 000), rosyjskiej – 1,1% (23 400); inne narodowości – 0,2%. Mieszkańcy miast stanowili jedynie 13,3% ogółu ludności w tym regionie. W skład województwa wchodziły następujące powiaty: dubieński, horochowski, kostopolski (od 1925 r.), kowelski, krzemieniecki, lubomelski, łucki, rówieński, sarneński (od 1930 r.), włodzimierski i zdołbunowski. Największy odsetek ludności polskiej był w powiatach: włodzimierskim (26,8 %), kostopolskim (21,9 %) i łuckim (19,4 %), zaś najmniejszy w powiecie krze-

mienieckim (10,6 %)¹. Problematykę sportu na Wołyniu w latach 1921–1939 przedstawiono m.in. w publikacjach: Małolepszego (2016a, b), Małolepszego, Drozdek-Małolepszej i Bakoty (2017), Małolepszego, Drozdek-Małolepszej, Bakoty i Tsosa (2017), Wilczkowskiego, Wołczyńskiego i Kozibrockiego (2016), Wacewy (brw.) i Zaborniaka (2007). Prace te mają przede wszystkim charakter przyczynkowy do przedstawionej w artykule problematyki.

CEL BADAŃ

Celem badań było przedstawienie rozwoju gry w piłkę nożną na Wołyniu w latach 1921–1939. W artykule postawiono następujące pytania badawcze:

¹ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_wo%C5%82y%C5%84skie_\(II_Rzeczpospolita\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_wo%C5%82y%C5%84skie_(II_Rzeczpospolita)).

1. Jak kształtował się sport w zakresie piłki nożnej w województwie wołyńskim w latach 1921–1939?

2. Jakie uwarunkowania miały wpływ na jej rozwój na Wołyniu w tym okresie?

3. Jakie sukcesy osiągnęło wtedy piłkarstwo wołyńskie na arenie ogólnopolskiej?

MATERIAŁ I METODY

W badaniach zastosowano analizę źródeł historycznych metodą indukcji, dedukcji i syntezy oraz metodę porównawczą. Materiał źródłowy stanowiły źródła archiwalne, źródła prasowe oraz literatura odnosząca się do dziejów sportu, ze szczególnym uwzględnieniem okresu międzywojennego.

WYNIKI

Piłka nożna była jedną z najpopularniejszych dyscyplin sportowych w województwie wołyńskim. W latach 1922–1927 kluby piłkarskie z tego regionu brały udział w rozgrywkach Lubelskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej – Lubelski OZPN (Hrudniak, Melnyk i Morozow, 2017; Goksiński 2012, s. 377–379). W późniejszym okresie (1928–1930) kluby z tego województwa uczestniczyły w rozgrywkach Lwowskiego OZPN. Wołyński Podokręg Piłki Nożnej powołany został do życia komunikatem Lwowskiego OZPN nr 4 z dnia 30 marca 1928 r. (Hrudniak i wsp., 2017). W dniu 6 maja 1928 r. odbyło się w siedzibie Żydowskiego Klubu Sportowego (ŻKS) „Hasmonea” Równe zebranie założycielskie Wołyńskiego Podokręgu Piłki Nożnej (WPPN). W następnym roku (1929) WPPN oficjalnie działał w strukturach Lwowskiego OZPN. Prezesem podokręgu został Witold Gorowic (członek Towarzystwa Gimnastycznego – TG „Sokół” Równe).

Wołyński OZPN z siedzibą w Równem został powołany w 1930 r. (Goksiński, 2012, s. 380). W skład związku wchodziło wówczas 20 drużyn. Statut Wołyńskiego OZPN został zatwierdzony w Łucku 2 maja 1931 r. przez Wołyński Urząd Wojewódzki (Dierżawnyj Archiw Wołyńskoj Obłasti, zespół 170, opis 1, sygn. 3, s. 14). W 1934 r. liczba klubów

i stowarzyszeń sportowych, prowadzących sekcję piłki nożnej wzrosła do 31 (*Rocznik Sportowy*, 1934, s. 409–410)².

Decyzję o przeniesieniu siedziby z Równego do Łucka podjęto w trakcie Walnego Zgromadzenia Wołyńskiego OZPN 19 stycznia 1936 r. W dniu 22 lutego 1936 r. przeniesiono siedzibę Wołyńskiego OZPN z Równego do Łucka (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 1). Podczas Walnego Zgromadzenia Wołyńskiego OZPN dokonano wyboru władz. W skład zarządu Wołyńskiego OZPN weszli: Jan Kościółek (starosta łucki) – prezes, por. Jan Banasiak, Wacław Studziński (wiceprezesi), Edward Piotrowski – sekretarz, Borys Fajntuch – skarbnik, Zygmunt Chrzanowski (kapitan związkowy), Jan Berenda, Schacks, Natan Hamerman, Stanisław Bara (członkowie), kpt. Witczak, Piotr Litauer, Szymon Bąkowiecki, Szmul Sztilerman. Wydział Gier i Dyscypliny składał się z następujących osób: por. Jan Banasiak (przewodniczący), Stanisław Baranowski i dr Franciszek Ksok (wiceprzewodniczący), Izrael Dossik (sekretarz), Marek Kiperman, M. Motowiłowkier, Jakub Granicz (członkowie), dr Waks (zastępca członka). Dokonano wyboru Komisji Rewizyjnej. W skład tego gremium we-

² W 1934 r. w skład Wołyńskiego OZPN wchodziły: Żydowskie Towarzystwo Gimnastyczno-Sportowe (ŻTGS) „Amatorzy” Włodzimierz, Polskie Towarzystwo Gimnastyczne (PTG) „Czarni” Kostopol, Robotnicze Stowarzyszenie Wychowania Fizycznego (RSWF) „Gwiazda-Sztern” Kowel, ŻKS „Hakoach” Równe, ŻKS „Hakoach” Dubno, ŻKS „Hapoel” Łuck, ŻKS „Hasmonea” Równe, ŻKS „Hasmonea” Kowel, ŻKS „Hasmonea” Łuck, ŻKS „Hasmonea” Krzemieniec, Stowarzyszenie Robotnicze Wychowania Fizycznego (SRWF) „Jutrznia” Krzemieniec, SRWF „Jutrznia” Równe, SRWF „Jutrznia” Łuck, ŻKS „Kadimach” Łuck, Kolejowe Przysposobienie Wojskowe (KPW) Równe, Krzemieniecki KS Krzemieniec, Pocztowe Przysposobienie Wojskowe (PPW) Łuck, Wołyński KS „Pogoń” Równe, Policijny Klub Sportowy (PKS) Równe, PKS Łuck, PKS Włodzimierz, Polskie Towarzystwo Gimnastyczne (PTG) „Sokół” Dubno, Łucki KS „Strzelec” Łuck, ŻKS „Szomrija” Równe, ŻKS „Trumpeldorja” Kostopol, Towarzystwo Uniwersytetów Robotniczych (TUR) Kowel, Wojskowy Klub Sportowy (WKS) Równe, WKS Łuck, Związek Strzelecki (ZS) Równe, ZS Zdobunów, „Strzelec” Janowa Dolina.

szli: por. Pawłowicz, Benjamin Farsztejn, Mongird, Zygmunt Zomtag. W związku z wprowadzeniem przez Polski Związek Piłki Nożnej (PZPN) przejścia na system rozgrywek jesienno-wiosenny, działacze Wołyńskiego OZPN podjęli decyzję o zakończeniu bieżących rozgrywek do dnia 1 lipca 1936 r. (łącznie z wyłonieniem mistrza Wołyńskiego OZPN). Jednocześnie podjęto decyzję o podzieleniu rozgrywek klasy A na dwie grupy: grupa I obejmowała drużyny z Łucka, Włodzimierza Wołyńskiego i Krzemieńca; grupa II – Równe, Zdołbunów, Kostopol (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 1). Do grupy I zakwalifikowano następujące drużyny: ŻTGS „Amatorzy” Włodzimierz, Krzemieniecki KS Krzemieniec, PKS Łuck, WKS-„KS „Strzelec” Łuck, ŻKS „Hasmonea” Łuck; do grupy II: PKS Zdołbunów, KS „Strzelec” Janowa Dolina, WKS Równe, Wołyński KS „Pogoń” Równe i ŻKS „Hasmonea” Równe.

Rozgrywki klasy B (w pierwszej połowie 1936 r.) podzielono na cztery grupy: grupa I – Łuck, Równe, Zdołbunów; grupa II – Krzemieniec, Dubno; grupa III – Kostopol, Sarny; grupa IV – Włodzimierz Wołyński, Kowel. W komunikacie nr 4 Wydziału Gier i Dyscypliny dokonano zmian w rozgrywkach klasy B uwzględniając trzy grupy rozgrywkowe (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 9). Warto nadmienić, iż zarząd Wołyńskiego OZPN zaakceptował połączenie WKS Łuck i KS „Strzelec” Łuck oraz powołanie WKS-„KS „Strzelec” Łuck. W trakcie rozgrywek Wołyńskiego OZPN, w pierwszej połowie 1936 r. zespół PKS Zdołbunów zmienił nazwę na KPW Zdołbunów. Ponadto przyjęto do Wołyńskiego OZPN kluby sportowe: KS „Rezerwa” Łuck, KS „Słucz” Sarny, KS „Sparta” Równe, Polskie Towarzystwo Gimnastyczne (PTG) „Czarni” Kostopol, KS „Cegielnia” Zdołbunów i Ukraiński Klub Sportowy (UKS) „Hart” Zdołbunów oraz „Rodzina Urzędnicza” Kamień Koszyrski (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 28, 39). W 1936 r. Wołyński OZPN liczył 731 piłkarzy. W ciągu roku przybyło w okręgu 271 piłkarzy, ubyło – 47, natomiast skreślono z listy okręgowego związku – 2 graczy.

W rozgrywkach klasy B (stan na pierwszą połowę 1936 r.) uczestniczyły m.in. drużyny: PKS Zdołbunów, KS „Strzelec” Kowel, KS „Strzelec” Łuck, SRWF „Jutrznia” Krze-

mieniec, Związek Strzelecki „Strzelec” Dubno, Związek Strzelecki „Strzelec” Włodzimierz Wołyński, ŻKS „Hasmonea” Krzemieniec, ŻKS „Szomrija” Równe, ŻKS „Trumpeldoria” Kostopol, ŻKS „Gwiazda-Sztern” Kowel, ŻKS „Hapoel” Włodzimierz Wołyński (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 11). We współzawodnictwie klasy C (stan na pierwszą połowę 1936 r.) brały udział zespoły: Ochotnicza Straż Pożarna przy Cukrowni Szpanów (Szpanów, powiat Równe), Organizacja „Brith-Trumpeldor” w Równem, PTG „Czarni” Kostopol, UKS „Horyń” Równe, Związek Strzelecki „Strzelec” Zdołbunów.

W Komunikacie Wołyńskiego OZPN nr 5 z 27 lipca 1936 r., znajdujemy informacje o dalszej reorganizacji rozgrywek piłki nożnej, w myśl której nastąpiło utworzenie ligi okręgowej. Za utworzeniem ligi okręgowej wypowiedzieli się przedstawiciele 16 klubów, natomiast reprezentanci 9 klubów wstrzymali się od głosu. Zarząd Wołyńskiego OZPN zaproponował podzielenie klubów i towarzystw sportowych na 4 klasy: liga okręgowa (8 drużyn), klasa A (8 drużyn), klasa B (12 drużyn), klasa C (od 8 do 24 drużyn). Runda jesienna miała zostać rozegrana w okresie od 15 sierpnia do 15 listopada 1936 r., natomiast runda wiosenna w okresie od 15 marca do 15 czerwca 1937 r. W sierpniu 1936 r. nastąpiło powołanie – przez zarząd Wołyńskiego OZPN – ligi okręgowej na sezon 1936/1937, w której skład weszły: PKS Łuck, WKS-„KS „Strzelec” Łuck, ŻKS „Hasmonea” Łuck, WKS Równe, Wołyński KS „Pogoń” Równe, ŻKS „Hasmonea” Równe, KS „Strzelec” Janowa Dolina i Krzemieniecki KS (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 23). W Komunikacie nr 10 Wydziału Gier i Dyscypliny Wołyńskiego OZPN z 25 września 1936 r. ustalono skład drużyn klasy A: ŻTGS „Amatorzy” Włodzimierz, KPW Zdołbunów, KS „Strzelec” Dubno, KS „Strzelec” Zdołbunów, ŻKS „Hasmonea” Krzemieniec, KS „Rezerwa” Łuck, KS „Strzelec” Kowel, ŻKS „Hasmonea” Kowel.

W lidze okręgowej Wołyńskiego OZPN w sezonie 1938/1939 brały udział drużyny: PKS Łuck, WKS Łuck, ŻKS „Hasmonea” Łuck, ŻKS „Hasmonea” Równe, Wołyński KS „Pogoń” Równe, KS „Strzelec” Janowa Dolina, WKS Dubno, KS „Strzelec” Kowel (Małolepszy 2011, s. 96).

Oprócz UKS „Hart” Zdołbunów na obszarze województwa wołyńskiego prowadziły działalność inne kluby sportowe mniejszości ukraińskiej, prowadzące sekcje piłki nożnej, m.in.: UKS „Horyń” Równe (założony w 1934 r.), „Kometa” Bugajowice (założony w 1935 r.), „Styr” Łuck (założony w 1935 r.), „Skob” Radziwiłłów (założony w 1935 r.) (Zaborniak 2007, s. 311)³. Kluby te popularyzowały aktywność fizyczną przede wszystkim wśród ludności ukraińskiej ze środowisk miejskich i wiejskich. W rozgrywkach klasy B i C Wołyńskiego OZPN w drugiej połowie lat 30. XX w. występowały drużyny mniejszości ukraińskiej, m.in. UKS „Horyń” Równe i UKS „Hart” Zdołbunów (Zaborniak 2007, s. 308–311). Według Wilczkowskiego, Wołczyńskiego i Kozibrockiego w UKS „Horyń” Równe „najaktywniejszą i najliczniejszą była sekcja piłki nożnej. W 1936 r. rozegrała ona 90 meczów. Szczególnie interesujący był mecz rozegrany 24 maja 1936 r. w Równem z UKS „Hart” Zdołbunów, z okazji 10-rocznicy śmierci atamana wojsk ukraińskich Symona Petlury” (Wilczkowski, Wołczyński i Kozibrocki 2016, s. 13).

Działacze Wołyńskiego OZPN zwracali uwagę na kwestie związane z infrastrukturą i bezpieczeństwem boisk i stadionów sportowych. W tym zakresie polecono np. KS „Strzelec” Janowa Dolina odgrodzenie od publiczności boiska sportowego Powiatowego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (PKWFIPW) w Kostopolu przez wykonanie bariery o wysokości 1,10 m (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 7).

Ważnym ogniwem w działalności sportowej było również kształcenie kadry instruktorskiej. Działania Wołyńskiego OZPN wspierało Dowództwo Okręgu Korpusu (DOK) nr II w Lublinie. W dniach 20–26 września 1936 r. na terenie DOK nr II miał zostać przeprowadzony kurs przodowników piłki nożnej dla 13 kandydatów Lubelskiego OZPN i 12 kandydatów Wołyńskiego OZPN. Z inicjatywy DOK nr II organizowano kształcenie kadr piłki nożnej w latach

następnych, m. in. w okresie od 23 do 28 lipca 1937 r. miał odbyć się kurs instruktorski piłki nożnej dla 13 kandydatów z Wołyńskiego OZPN i 12 kandydatów z Lubelskiego OZPN (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 49).

Kolejnym czynnikiem wspierającym rozwój kadry instruktorskiej oraz szkolenia sportowego było delegowanie do pracy w Wołyńskim OZPN przez PZPN w dniach od 14 września do 30 października 1936 r. trenerów Otto i Spojdy⁴, którzy przeprowadzili treningi piłkarskie w następujących ośrodkach: Łucku (15 dni), Równem (21 dni), Kowlu (5 dni), Zdołbunowie (3 dni), Krzemieńcu (3 dni).

Inn trener, Oswald Onderek (trener objazdowy PZPN) miał pracować na Wołyniu w okresie od 14 lipca do 31 sierpnia 1937 r. O. Onderek miał m.in. w okresie od 14 do 24 lipca 1937 r. prowadzić treningi sportowe z sekcjami piłki nożnej klubów i towarzystw sportowych z Łucka oraz od 24 do 28 sierpnia 1937 r. zajęcia sportowe na kursie „przodowników piłkarskich”.

W Równem w 1938 r. zorganizowano kurs instruktorski (przodowników) piłki nożnej. Uczestniczyło w nim 30 osób z Dubna, Kostopola, Krzemieńca, Równego, Sarn i Zdołbunowa. Zajęcia dydaktyczne prowadził trener Polskiego Związku Piłki Nożnej (PZPN) – Jesionka z Warszawy (Małolepszy 2011, s. 92–93).

Istotnym czynnikiem w zakresie realizacji współzawodnictwa sportowego w Wołyńskim OZPN oprócz kadry szkoleniowej byli sędziowie. Kadre sędziowską piłki nożnej Wołyńskiego OZPN stanowili: Jan Banaś, Henryk Bendel, Hilary Chrzastowski, Wacław Dziewulak, Stefan Gardjan, Nacek Gottesman, Iser Krojn, Józef Lejbel, Jerzy Machniewski, Antoni Rakszewski (Łuck), Szłoma Głuz, Jakub Buszel, Józef Gelb, Jan Rakoczy, plut. Franciszek Liszka, Lejbisz Kornin, Mojżesz Licht, plut. Wojciech Balcerowaiak, Abram Kopylnik, Wolf Zonder, plut. Jan Kowalczyk, Walenty Siemiński, Jerzy Berezowski (Równe), Franciszek Ksok (Kiwercze), dr Włodzimierz Stocki (Maniewiczze),

³ Według Zaborniaka (2007) w województwie wołyńskim istniało 7 klubów sportowych mniejszości ukraińskiej.

⁴ Dokumentacja jest niepełna, stąd brak w wielu wypadkach imion.

Roman Mochyła (Dąbrowice), Bronisław Bukowiecki, Alojzy Mandat (Janowa Dolina), Eugeniusz Hajkowski (Włodzimierz), Gersz-Lejb Wajszejn (Kostopol), Jerzy Wiktor Gogut (Hołoby), Kazimierz Zawisza (Sarny), Michał Risz, Nusan Segal, Monek Kac (Krzymieniec), Stanisław Bara, Ludwik Lichtensztern, st. sierż. Stanisław Musiał (Kowel), Tadeusz Plichta (Bojanówka), Mikołaj Bajczak (Zdołbunów) (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 55). Według regulaminu rozgrywek piłkarskich na 1936 r. opłata sędziowska za prowadzenie zawodów w klasie A wynosiła 4 zł; w klasie B – 2 zł; w klasie C – 1 zł. W marcu 1936 r. prezes Wołyńskiego OZPN podjął decyzję o mianowaniu osób do Wydziału Spraw Sędziowskich, w którego skład weszli: Waćław Dziewulak, Szłoma Głuz (Równe), st. sierż. Jerzy Machniewski, Alojzy Mandat (Janowa Dolina) i Isser Krojn (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 4).

Ważnym elementem w działalności Wołyńskiego OZPN był czynnik finansowy. W preliminarzu budżetowym na okres od 1 stycznia do 31 grudnia 1937 r. przewidziano wpływy w wysokości 2156 zł. Były to m.in. składki członkowskie od 8 klubów ligi okręgowej (560 zł), 8 klubów klasy A (400 zł), 5 klubów klasy B (175 zł), 5 klubów klasy C (125 zł), dochody z druków (25 zł); dochody z organizacji „Dnia Wołyńskiego OZPN” (100 zł), wpisowe i kauce (50 zł), wpływy z zadłużeń (100 zł), z Wydziału Spraw Sędziowskich (450 zł), ewentualnie subwencje z Warszawy 271 zł (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 37). Po stronie wydatków także przewidziano sumę 2156 zł na wydatki personalne, koszty podróży, zakup i naprawę „inwentarza”, koszty utrzymania siedziby Wołyńskiego OZPN oraz koszty Wydziału Spraw Sędziowskich i spłatę zobowiązań.

Na jeździe kierowników sekcji piłki nożnej WOZPN w Łucku 7 kwietnia 1937 r. podjęto uchwałę o realizacji w 1937 r. rozgrywek piłkarskich w kategorii wiekowej junior, z zaznaczeniem, iż najlepsza drużyna okręgu walczyłaby w rozgrywkach ogólnopolskich (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 48)⁵.

Obowiązek tworzenia drużyn w kategorii wiekowej junior w Wołyńskim OZPN miał być realizowany wśród drużyn, które występowały w klasach A i B od pierwszej połowy 1936 r.⁶ Realizacja współzawodnictwa drużyn juniorskich (w 1937 r.) zaplanowana została w 3 ośrodkach: Kowlu, Łucku i Równem. Najlepsze drużyny miały rozegrać turniej finałowy w Łucku. Jednak działaczom Wołyńskiego OZPN nie udało się zapoczątkować rozgrywek juniorów w 1936 r., skutkiem czego najlepszy zespół juniorów z Wołynia nie uczestniczył w zgrupowaniu PZPN w Sierakowie ani w rozgrywkach o mistrzostwo Polski (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 39).

Z kategorią wiekową junior wiąże się największy sukces wołyńskiego piłkarstwa na arenie ogólnopolskiej. Był to awans zespołu WKS Łuck do finału mistrzostw Polski juniorów w 1939 r. (Owsiański, brw.). W ćwierćfinale rozgrywek w Wilnie piłkarze WKS Łuck pokonali WKS „Śmigły” Wilno (2:0), natomiast w półfinale zwyciężyli zespół KS „Strzelec” Górka Stanisławów (2:1). W finale WKS Łuck miał zmierzyć się ze zwycięzcą drugiego półfinału HCP Poznań – Wisła Kraków. Drugiego meczu półfinałowego oraz meczu finałowego nie rozegrano ze względu na wybuch II wojny światowej.

Jednym z najprężniej działających klubów sportowych, posiadających sekcję piłki nożnej, był Wołyński KS „Pogoń” Równe. Walny Zjazd Klubu odbył się 7 maja 1939 r. z udziałem 120 osób. Wybrany został zarząd klubu, w którego skład weszli: Mazur – prezes, Kosiński i Studziński – wiceprezesa, Olejnik – sekretarz, Martonowicz – skarbnik, Sieprawski – gospodarz, Hurkowski, S. Podobniński, Wachowski i Wolski – członkowie zarządu. Stefan Podobniński został wybrany na kierownika sekcji piłki nożnej. Jednym z celów klubu była praca „nad usportowieniem” szerszych warstw młodzieży polskiej w Równem (Małolepszy 2011, s. 94).

Czynnikiem popularyzującym i propagującym sport piłki nożnej na Wołyniu była organizacja „Dnia Wołyńskiego OZPN”. Impreza ta odbyła się 21 maja 1936 r. (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 8). W

⁵ Komunikat Wołyńskiego OZPN nr 2 z 7 kwietnia 1937 r. Mecz drużyn w kategorii junior miał trwać 60 minut.

⁶ Za wiek juniora przyjęto wiek od 14 do 17 lat.

tym dniu w różnych miastach województwa wołyńskiego miały się odbyć mecze piłki nożnej; w Łucku reprezentacja Wołyńskiego OZPN miała rozegrać mecz z drużyną Łucka, w Równem reprezentacja klubów chrześcijańskich miała walczyć z reprezentacją klubów żydowskich, w Kowlu drużyna KS „Strzelec” miała się zmierzyć z ŻKS „Hasmonea” Kowel, w Krzemieńcu – zespół Krzemieniecki KS Krzemieniec z drużyną ŻKS „Hasmonea” Krzemieniec, w Kostopolu – reprezentacja Kostopola z drużyną KS „Strzelec” Janowa Dolina, w Zdołbunowie – reprezentacja Zdołbunowa z zespołem WKS Równe, w Dubnie – piłkarze Związku Strzeleckiego „Strzelec” z reprezentacją piłkarzy niestowarzyszonych, w Sarnach KS „Słucz” z reprezentacją piłkarzy niestowarzyszonych; we Włodzimierzu – drużyna Związku Strzeleckiego „Strzelec” z ŻTGS „Amatorzy”.

W dniu 24 maja 1936 r. na stadionie im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łucku zostały rozegrane zawody o Puchar Polski i Nagrodę Prezydenta Rzeczypospolitej pomiędzy reprezentacją Wołyńskiego OZPN a drużyną Ligi B (złożoną z piłkarzy Ligi Państwowej). Kapitan Związkowy Wołyńskiego OZPN ustalił skład reprezentacji. Powołani zostali następujący piłkarze: Jerzy Andrejew, Anatol Biełousow, Grzegorz Kaba, Franciszek Nagingast, Stanisław Żyła (KS „Strzelec” Janowa Dolina), Jankiel Łatnik (ŻKS „Hasmonea” Równe), Józef Polikowski (Wołyński KS „Pogoń” Równe), Wiktor Dołżański, Włodzimierz Mazur, Leonid Mołczanowski, Tadeusz Pirszel (PKS Łuck), Salomon Pinus (ŻKS „Hasmonea”). Powołani zawodnicy zgłosili się 21 maja 1936 r. do siedziby Wołyńskiego OZPN w Łucku, aby dokonać sprawdzenia sprzętu sportowego. Zawodnicy otrzymali zniżki kolejowe oraz zwolnienie z pracy w dniu rozgrywania meczu. Reprezentacja Wołyńskiego OZPN przegrała z drużyną Ligi B 3:6.

Na terenie województwa wołyńskiego oprócz rozgrywek juniorów i meczów towarzyskich prowadzono następujące rozgrywki w piłce nożnej: rozgrywki ligowe (w lidze okręgowej oraz w klasach A, B i C) oraz o awans do ligi państwowej, rozgrywki o Puchar Wojewody Wołyńskiego, rozgrywki o Puchar Prezydenta.

W pierwszych rozgrywkach ligowych klasy A Lubelskiego OZPN w 1922 r. wystartowały dwie drużyny z województwa wołyńskiego: WKS „Hallerczyk” Równe i ŻKS „Makkabi” Równe (Hrudniak 2017a). Piłkarze WKS „Hallerczyk” Równe zajęli drugie miejsce, zwyciężając w pięciu meczach oraz ponosząc jedną porażkę. Dość zaskakująco potoczyła się rywalizacja w następnym sezonie – 1923 r. Drużyna WKS „Hallerczyk” Równe, jak pisze Hrudniak, „dwa razy przegrała z WKS Lublin (1:2, 2:3), ale wygrała z rywalami z Brześcia i Chełma. Kierownictwo Okręgowego Związku Piłki Nożnej nie uznało jednak tych zwycięstw Hallerczyka, ponieważ mecze prowadził niezarejestrowany w Związku sędzia. Postanowiono wówczas, że mecze zostaną rozegrane na nowo na boiskach rywali. Hallerczyk odmówił wykonania tego polecenia. Z tego powodu nie został dopuszczony do rozgrywek i spadł do niższej ligi” (Hrudniak 2017b, s. 13). W tym samym sezonie trzy drużyny piłki nożnej z województwa wołyńskiego uczestniczyły w rozgrywkach klasy B Lubelskiego OZPN (tab. 1). Drugie miejsce w tych rozgrywkach zajął zespół WKS Kowel.

W kolejnym sezonie (1924 r.) jedynym zespołem uczestniczącym w rozgrywkach klasy A Lubelskiego OZPN był WKS Kowel (Hrudniak 2017c)⁷. Rozgrywki klasy B i C Lubelskiego OZPN były podzielone na grupę lubelską i kresową. Z drużyn województwa wołyńskiego w rywalizacji klasy B brały udział: WKS „Hallerczyk” Równe i WKS Dubno, natomiast we współzawodnictwie klasy C KS „Kresowianka” Łuck, ŻKS „Hasmonea” Równe i KS „Amatorzy” Kowel. Ponadto w klasie C występowała drużyna ŻKS „Hasmonea” Sarny (powiat sarnieński).

W drugiej połowie lat 20. oraz w pierwszej połowie lat 30. XX w. do najlepszych zespołów piłkarskich województwa wołyńskiego należy zaliczyć: WKS „Hallerczyk” Równe, ŻKS „Hasmonea” Równe, ŻKS „Hasmonea” Kowel, Żydowskie Towarzystwo Gimnastyczno-Sportowe (ŻTGS) „Makkabi” Równe, WKS Kowel, TG „Sokół” Równe, TG „Sokół” Kowel, WKS Dubno, PKS Łuck,

⁷ Piłkarze WKS Kowel zajęli trzecie miejsce w rozgrywkach ligowych.

Tab. 1. Wyniki końcowe rozgrywek klasy B Lubelskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej w 1923 r.

Miejsce	Drużyna	Liczba gier	Liczba zwycięstw	Liczba remisów	Liczba porażek	Liczba zdobytych bramek	Liczba zdobytych punktów
1.	KS Lublinianka	10	8	2	0	40:11	18
2.	WKS Kowel	10	8	1	1	46:13	17
3.	WKS Zamość	10	6	0	4	33:17	12
4.	WKS Łuck	10	3	1	6	21:28	7
5.	WKS Włodzimierz	10	3	0	7	20:35	6
6.	ŻKS „Makkabi” Lublin	10	0	0	10	2:59	0

Źródło: Hrudniak, 2017b.

Wołyński KS „Pogoń” Równe (Goksiński 2012, s. 377–384). W tym okresie najczęściej drużyny z Równego zdobywały mistrzostwo Wołynia: WKS „Hallerczyk” Równe (1928, 1931, 1936), ŻKS „Hasmonea” Równe (1929, 1932–1933), TG „Sokół” Równe – 1930 (Hrudniak i wsp., 2017).

W finale rozgrywek klasy A Wołyńskiego OZPN w 1936 r. spotkały się zespoły WKS Równe i WKS-KS „Strzelec” Łuck. W dwumeczu drużyną lepszą okazali się piłkarze WKS Równe (5:1, 1:1) i oni zdobyli mistrzostwo klasy A na 1936 r. (Dierżawnyj Archiw..., opis 1, sygn. 1, s. 17). Na kolejnych miejscach sklasyfikowano zespoły: 3 – KS „Strzelec” Janowa Dolina, 4 – PKS Łuck, 5 – ŻKS „Hasmonea” Łuck, 6 – Krzemieniecki KS Krzemieniec, 7 – Wołyński KS „Pogoń” Równe, 8 – ŻKS „Hasmonea” Równe, 9 – KPW „Ognisko” Zdołbunów, 10 – ŻTGS „Amatorzy” Włodzimierz. Mistrzostwo klasy B zdobyli, w grupie I – KS „Rezerwa” Łuck, w grupie II – KS „Strzelec” Zdołbunów. W klasie C najlepszymi drużynami zostali w grupie I – OSP Szpanów, w grupie II – PTG „Czarni” Kostopol.

Piłkarze WKS Równe udanie rozpoczęli rywalizację o awans do ligi państwowej (w 1936 r.). W pierwszej rundzie pokonali (w dwumeczu) najlepszą drużynę Polesia – „Kotwice” Pińsk (5:0, 1:0). Niestety, w drugiej rundzie przegrali ze znacznie silniejszym rywalem – WKS „Śmigły” Wilno – 4:2, 3:1 (Goksiński 2012, s. 385).

Piłkarze KS „Strzelec” Janowa Dolina po wygraniu w sezonie 1936/1937 ligi okręgowej brali udział w rozgrywkach o awans do ligi państwowej (Małolepszy, 2012, s. 34).

W grupie barażowej piłkarze „Strzelca”, którzy byli gospodarzem zawodów, rywalizowali z drużynami: „Unii” Lublin (0:0), „Resovii” Rzeszów (2:1) oraz „Revery” Stanisławów (3:1) i zajęli trzecie miejsce.

W rozgrywkach barażowych o wejście do ligi państwowej w sezonie 1937/1938 mistrz okręgu wołyńskiego PKS Łuck rywalizował w grupie IV z WKS Grodno, KS „Pogoń” Brześć n/Bugiem i ŻTGS „Makkabi” Wilno (Małolepszy, 2011, s. 94). Pierwsza runda baraży (na szczelbu międzyokręgowym) przyniosła zwycięstwo drużynie PKS Łuck (Małolepszy i Drozdek-Małolepsza, 2012, s. 506). Piłkarze PKS w kolejnej fazie rozgrywek – finałowej – współzawodniczyli z „Garbarnią” Kraków, „Union-Touring” Łódź i „Śląskiem” Świętochłowice (Goksiński 2012, s. 387). Drużyna z Łucka zdobyła 1 punkt i zajęła ostatnie miejsce. Do ligi państwowej awansowały zespoły „Garbarni” Kraków i „Union-Touring” Łódź. W zawodach finałowych w Łucku na mecze PKS przychodziło od 2000 do 3000 kibiców. Ten system rozgrywek barażowych został utrzymany w roku następnym. Mistrzem okręgu w sezonie 1938/1939 została drużyna PKS Łuck (Małolepszy, 2011, s. 96). Rywalami piłkarzy PKS Łuck w rywalizacji o awans do ligi państwowej były drużyny: KS „Junaka” Drohobycz, WKS „Unii” Lublin i KS „Strzelca” Górka Stanisławowska.

Prowadzono również w tym sezonie rozgrywki o Puchar Wojewody Wołyńskiego. W dniu 31 lipca 1938 r. zostały rozegrane mecze półfinałowe, w których drużyna Kowla pokonała zespół „Strzelca” Janowa Dolina, a drużyna Dubna zwyciężyła De-

derkały (Małolepszy, 2011, s. 95). Piłkarze z Wołynia współzawodniczyli także w rozgrywkach o Puchar Prezydenta. W sezonie 1938/1939 w pierwszej rundzie spotkali się z reprezentacją Warszawy. Do meczu z Warszawą zostali powołani m.in. następujący piłkarze: Koźlik, Milczanowski, Zagor i Żyła („Strzelec” Janowa Dolina), Czyżewski (WKS Łuck), Moreinek, Wałek II (Wołyński KS „Pogoń” Równe), Aspis („Hasmonea”), Kosian, Wiedemienko (PKS), Hajduk, Szałek (WKS Dubno). Na stadionie w Łucku, gdzie zgromadziło się około 2 tysięcy kibiców, zespół Wołynia przegrał z Warszawą 1:5 (Małolepszy, 2011, s. 95).

PODSUMOWANIE

W latach 1921–1939 nastąpił znaczący rozwój piłki nożnej w województwie wołyńskim. Miało na to wpływ kilka czynników. Kluby piłkarskie z terenu województwa wołyńskiego początkowo pod względem organizacyjnym wchodziły w skład Lubelskiego OZPN, a następnie Lwowskiego OZPN. Dopiero w latach 30. XX w. powołano Wołyński OZPN, który był odpowiedzialny za współzawodnictwo sportowe piłki nożnej w województwie wołyńskim. Nastąpiła również poprawa w zakresie infrastruktury sportowej, kształcenia kadr piłki nożnej oraz liczebności kadry sędziowskiej. We współzawodnictwie sportowym brały udział kluby i towarzystwa sportowe, których członkami była zarówno ludność polska, jak i mniejszości narodowe, głównie ukraińska i żydowska. Czynniki te wpłynęły na wzrost poziomu piłki nożnej w województwie wołyńskim. Mimo to piłkarstwo wołyńskie nie odniosło sukcesów na arenie ogólnopolskiej. Jednym z nielicznych był awans piłkarzy nożnych WKS Łuck, w kategorii wiekowej junior do finału mistrzostw Polski, który miał być rozegrany w 1939 r. Wybuch II wojny światowej uniemożliwił przeprowadzenie meczu finałowego. Drużyny klubowe z Wołynia bezskutecznie uczestniczyły w rozgrywkach barażowych o awans do ligi państwowej. Blisko awansu była drużyna PKS Łuck w sezonie sportowym 1937/1938. W finałowej grupie

barażowej zajęła czwarte miejsce. Dwie najlepsze drużyny awansowały do ligi państwowej. W okresie międzywojennym w lidze państwowej drużyny z Wołynia nie były reprezentowane.

BIBLIOGRAFIA

- Dierżawnyj Archiw Wołyńskiej Oblasti, zespół 170.
Goksiński, J. (2012). *Klubowa historia polskiej piłki nożnej do 1939 r. T.I: Regiony – Branże – Frekwencja*. Warszawa: PZI Softena.
- Hrudniak, S. (2017a). Rok 1922: pierwsze mistrzostwa dla wołyńskich klubów, *Monitor Wołyński*, 11, 7.
- Hrudniak, S. (2017b). Rok 1923: awans WKS Kowel do klasy A, *Monitor Wołyński*, 12, 13.
- Hrudniak, S. (2017c). Rok 1924: WKS Kowel jednym z liderów klasy A, *Monitor Wołyński*, 13, 13.
- Hrudniak, S., Melnyk, J., Morozow, W. (2017). Wołyński Związek Piłki Nożnej. *Monitor Wołyński*, 9, 7.
- [https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_wo%C5%82y%C5%84skie_\(II_Rzeczpospolita\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_wo%C5%82y%C5%84skie_(II_Rzeczpospolita)) [dostęp: 09.09.2017 r.]
- Komunikat nr 10 Wydziału Gier i Dyscypliny Wołyńskiego OZPN z 25 września 1936 r.
- Komunikat Wołyńskiego OZPN nr 5 z 27 lipca 1936 r.
- Komunikat Wołyńskiego OZPN z 1 września 1936 r.
- Komunikat Wołyńskiego OZPN z 7 kwietnia 1937 r.
- Małolepszy, E. (2011). Sport na kresach II Rzeczypospolitej w świetle czasopisma „Start. Wiadomości Sportowe” (1938–1939). *Studia Humanistyczne*, 11, 91–101.
- Małolepszy, E. (2012). Wychowanie fizyczne i sport na wsi w świetle czasopisma „Raz Dwa Trzy” (1931–1939). *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna*, 11, 27–37.
- Małolepszy E., (2016a). Wychowanie fizyczne i sport w działalności Wołyńskiego Związku Młodzieży Wiejskiej w latach 1922–1939. *Wychowanie fizyczne, sport i kultura zdrowia we współczesnym społeczeństwie*, 4 (36), 19–28.
- Małolepszy, E. (2016b). Wychowanie fizyczne i sport w województwie wołyńskim w latach 1921–1939 – zarys problematyki. W: R. Urban, L. Nowak, J. Eider (red.), *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce*. Tom 12 (1). *Z dziejów kultury fizycznej w Polsce do 1945 r.* (s. 331–346). Gorzów Wlkp.: ZWKF.
- Małolepszy, E., Drozdek-Małolepsza, T. (2012). Wychowanie fizyczne i sport na Kresach Północno-Wschodnich II Rzeczypospolitej w świetle czasopisma „Raz, Dwa, Trzy” (1931–1939). W: P. Król (red.), *Studia i szkice w za-*

- kresie polskiej i zagranicznej teorii oraz historii kultury fizycznej* (s. 497–512). Rzeszów: UR.
- Małolepszy, E., Drozdek-Małolepsza, T., Bakota, D. (2017). Wychowanie fizyczne i sport w Łucku i w powiecie łuckim w latach 1921–1939. Zarys problematyki. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna*, 16(2), 45–61, doi.org/10.16926/kf.2017.16.14.
- Małolepszy, E., Drozdek-Małolepsza, T., Bakota, D., Tsos, A. (2017). Wychowanie fizyczne i sport w Równem i w powiecie rówieńskim w latach 1921–1939. Zarys problematyki. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna*, 16(3), 69–84, doi.org/10.16926/kf.2017.16.27.
- Owsiański, J. (brw.), *Nieznane początki mistrzostw Polski juniorów 1936–1939*. Warszawa. *Rocznik Sportowy 1934*, (1934).
- Wacewa, O. (brw.). Zarys historii zachodnio-ukraińskiego ruchu sportowego, Lwów.
- Wilczkowski, E., Wołczyński, A., Kozibrocki, S., (2016), Stan wychowania fizycznego na Wołyniu w latach 1920–1930, *Wychowanie fizyczne, sport i kultura zdrowia we współczesnym społeczeństwie*, 4 (36), 11–18.
- Zaborniak, S. (2007). *Kultura fizyczna ludności ukraińskiej na ziemiach polskich (1868–1939)*. Rzeszów: UR.

Abstract

Football in the Volhynia province in years 1921–1939. An outline of the events

Background. The aim of the study was to present the history of football in the Volhynia province in years 1921–1939. Football was one of the most popular sports in Volhynia. It was practised in Polish clubs and sports societies. It was also popular among athletes of national minorities, mainly Ukrainian and Jewish ones. **Material and methods.** The source material consisted of archival sources, printed sources, press, and literature related to the history of sport, with special emphasis on the interwar period. The following methods were applied: analysis of historical sources, induction, deduction, synthesis, and the comparative method. **Results.** The study depicts the formation of the football sport in Volhynia in the 1920s and 1930s. The conditions of the discipline development, with a special role of football organizational structures, were presented. In Volhynia, sports societies and clubs running football sections were created. A system of rivalry, comprising mainly league competitions, was an important factor in promoting and popularizing football. **Conclusions.** In the period of 1921–1939, a development of the discipline of football took place in Volhynia. Volhynian football underwent a series of positive transformations, among others with regard to organizational structures, development of sports competition, training of instructor personnel, and educating the referee staff. These factors influenced the positive evolution of football in the Volhynia province. In spite of this, the level of football in Volhynia remained far away from the one in nation-wide competition.

Key words: Poland, sport, national minorities

Praca wpłynęła do Redakcji: 05.10.2017

Po recenzji: 22.10.2017

Zaakceptowano do druku: 22.10.2017

Adres do korespondencji:

Eligiusz Małolepszy

Wydział Pedagogiczny

Instytut Wychowania Fizycznego, Turystyki i Fizjoterapii

Akademia im. Jana Długosza

ul. Waszyngtona 4/8

42-200 Częstochowa

e-mail: e.malolepszy@ajd.czyst.pl

Jak cytować:

Małolepszy, E., Drozdek-Małolepsza, T., Bakota, D. (2017). Piłka nożna w województwie wołyńskim w latach 1921–1939. Zarys dziejów. *Rozprawy Naukowe AWF we Wrocławiu*, 59, 73–81.